

vervolg van pagina 77

Tot slot

Het is de vraag of voor de grote natuurgebieden in ons land de ruimtelijke schaal kan worden gerealiseerd die nodig is om voldoende ruimte te bieden aan landschapsvormende, dynamiekverhogende processen en aan zelfredzame populaties van grote herbivoren. Wetenschappelijk onderzoek, vooral in gebieden in Oost-Europa (en Noord-Amerika) waar nog restanten 'wildernisnatuur' voorkomen, zou op dit punt nader inzicht kunnen verschaffen. Verder zou bij het beheer van grote eenheden het risico moeten worden genomen om soorten te 'verliezen'. Natuurlijke systemen zijn permanent in verandering. De samenstelling van levensgemeenschappen wijzigt zich, waarbij perioden van lokaal uitsterven worden afgewisseld met perioden waarin nieuwe, vaak verrassende soorten zich vestigen. Het streven naar een hogere soortendiversiteit zou in grote natuurgebieden ondergeschikt moeten zijn aan het ruimte bieden aan natuurlijke processen en dynamiek. Werkelijk ruimte bieden aan natuur stuit nog op veel maatschappelijke weerstand, maar vormt op termijn de meest uitdagende strategie. Voorlichting aan het brede publiek is hierbij een essentiële factor. Indien we er niet in slagen de eco-systeemkarakteristieke dynamiek en natuurlijke processen in onze natuurgebieden terug te brengen, dan krijgen de critici van het beleid van 'zelfregulerende natuur' gelijk en zullen onze grote eenheden een gestaag verlies aan soorten te zien geven, op den duur resulterend in vooral eenvormige en sterk gedegradeerde natuur. Halfnatuurlijke landschappen met de noodzaak van permanent ingrijpen door de mens is dan het maximaal haalbare en begeleid-natuurlijke natuur is dan nog slechts een illusie.

Literatuur

Kramer, K. (red.), 1998. De rol van landschapsvormende processen bij het beheer van grote bos- en natuur-gebieden. Intern IBN-rapport, Wageningen.

Reest, P.J. van der & A.M.M. van Haperen, 1996. Het Rammegors...zout, zoet of brak? De Levende Natuur 97 (4): 139 - 145.

Dr. A.T. Kuiters

Alterra, afdeling Ecologie en Milieu

Postbus 47

6700 AA Wageningen

Een kadaver op

Er is momenteel veel aandacht voor de rol van grote grazers in natuurgebieden. Een bijzonder aspect van de discussie is de grote aandacht voor het lot van de gestorven dieren. Zowel de ethiek als de volksgezondheid spelen in deze discussie een rol.

De Destructiewet staat het laten liggen van gestorven runderen en paarden niet toe (kader 1).

In 1998 is uitvoerig gevolgd wat met twee karkassen van Schotse hooglanders in het Nationaal Park Veluwezoom is gebeurd (Piek, 1999 in prep.). De karkassen waren na 50 - 70 dagen vrijwel geheel opgeruimd en bij deze opruiming waren tal van diersoorten betrokken: Wilde zwijnen, Vossen en vogelsoorten als Raaf, Ekster, Spreeuw, Buizerd en Koolmezen. Ook diverse groepen aasetende insectensoorten als spiegelkevers, aaskevers, kaaskevers e.d. werden op de karkassen aangetroffen. Met name van deze aasetende diergroep werden enkele zeldzame soorten gevonden.

Een Raaf bewaakt
'zijn' kadaver

Kader 1

Wettelijke mogelijkheden voor het laten liggen van kadavers

Voor dode dieren is de Destructiewet van toepassing. Deze wet regelt het voorkomen van gevaar, schade of hinder voor de openbare gezondheid. De wet geeft regels voor het onschadelijk maken van ondeugdelijk materiaal van dierlijke herkomst door het te verwerken tot nuttige producten. De Destructiewet valt onder het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. De wet spreekt over "hoog-risico-materiaal" als het gaat om "dierlijk afval" en "gestorven slachtdieren". Onder "dierlijk afval" wordt verstaan alle niet voor consumptie bestemde dieren. Onder "slachtdieren" worden begrepen eenhoevige dieren, runderen, schapen, geiten, varkens en pluimvee en andere voor landbouwproductie gehouden dieren. Wilde dieren als Wild zwijn, Edelhert, Reeën en dergelijke vallen niet onder de Destructiewet. Het is conform de Destructiewet verboden om dit "hoog-risico-materiaal" in natuurgebieden te laten liggen. De beheerder is verplicht dit materiaal te laten destrueren door een erkend destructiebedrijf.

In 1996 is er door Staatsbosbeheer voor de Oostvaardersplassen op grond van art. 13 van de Destructiewet een ontheffing aangevraagd om dode Heckrunderen, Konikpaarden en andere hoefdieren te laten liggen. De toenmalige staatssecretaris van VWS, mevr. E. Terpstra, gaf een ontheffing van het eerste en tweede lid van artikel 12. De ontheffing werd afgegeven onder een groot aantal randvoorwaarden en verplichtingen (o.a. monitoring). Daarna heeft ook Natuurmonumenten een dergelijke ontheffing aangevraagd voor de Imbosch (Veluwezoom). Omdat landbouworganisaties een beroep aantekenden tegen dit besluit en door de rechter in het gelijk werden gesteld vanwege oneigenlijk gebruik van deze ontheffingsmogelijkheid is de ontheffing voor Staatsbosbeheer weer ingetrokken en voor Natuurmonumenten niet meer in behandeling genomen. Momenteel is het wettelijk nergens toegestaan om dode dieren als Heckrunderen, Schotse Hooglandrunderen en Konikpaarden te laten liggen. Ook in de Leidraad Grote Grazers die door het minis-

terie van LNV aan de Tweede Kamer is aangeboden worden vooralsnog geen mogelijkheden geboden om de dode runderen en paarden te laten liggen. Wel heeft het ministerie laten weten te willen onderzoeken of er mogelijkheden zijn om de Destructiewet aan te passen. Hierbij zullen ook de regelgevingen van de Europese Commissie inzake vlees en vee betrokken worden. Belangrijk daarbij is het punt dat de grote grazers in grote natuurlijke eenheden (zogenaamde Spoor-A-gebieden zoals nageoeg- en begeleid-natuurlijke landschappen) niet als gehouden huisdieren worden beschouwd maar als zelfstandig levende niet gehouden dieren. In de voorgestelde Leidraad Grote Grazers wordt dit onderscheid met de gehouden landbouwhuisdieren in de overige categorieën natuurgebieden inderdaad gemaakt.

H.P. Piek
Vereniging Natuurmonumenten
Noordereinde 60
1243 JJ 's-Graveland

de Veluwe

Beleid op de Veluwe

Vaak wordt vergeten dat kadavers van allerlei grotere wilde diersoorten in Nederland een grote aantrekkingskracht op aasetende dieren hebben. Waarschijnlijk worden de meeste kadavers snel opgeruimd. We vinden immers maar zelden een karkas van bijv. een Ree! In Nationaal Park Veluwezoom zijn Edelhert en Wild zwijn de grootste natuurlijke zoogdieren. Van deze soorten zullen er een aantal jaarlijks van nature sterven. De karkassen hiervan vinden we vrijwel nooit.

Het is ook zo dat een aantal dieren jaarlijks wordt afgeschoten. Het voedselaanbod op de Veluwe is voor deze soorten onvoldoende en om problemen te voorkomen, bijv. voor aangrenzende landbouwers, wordt jaarlijks een deel van de populatie verwijderd. De aantallen af

te schieten Edelherthen en Wilde zwijnen worden jaarlijks door de overheid vastgesteld. Natuurmonumenten voert dit afschot in toenemende mate zelf uit. Daarbij komt een deel van de karkassen bij de poelier terecht en een deel blijft in het veld achter voor aaseters.

Een kadaver gevolgd

Een beroepsfotograaf had in oktober nabij een afgeschoten Edelhert een schuilhutje opgezet om te volgen wat hier gebeurde. Op zondag 17 oktober ben ik zelf eens gaan kijken wat er te zien was. De voorgaande dagen was al waargenomen dat het kadaver uit elkaar was getrokken door Wilde zwijnen, Vossen, Dassen, tientallen Raven, een paar Zwarte kraaien, een jonge Havik en enkele Buizerds. Een deel van het skelet werd reeds zichtbaar.

Het was deze zondag mooi weer en het was dan ook flink druk in het gebied en de stemmen van de wandelaars waren bij het kadaver goed te horen. Desondanks verscheen er al snel een Vos aan de dis en even later waren er tientallen Raven zichtbaar. Groot was echter de verbazing toen er ook een jonge Zeearend aan de maaltijd ging. Nog nooit had ik in mijn 34 jaar als faunabeheerder op de Veluwezoom een Zeearend in het gebied gezien. Een beter bewijs voor de waarde van het laten liggen van karkassen van grotere diersoorten is welhaast niet denkbaar.

A.N. Heekelaar
faunamedewerker Ver. Natuurmonumenten
Stalen Enk 25
6881 BM Velp